

піддається корекції. Визначається позитивна динаміка в розвитку дітей з порушеним інтелектом при правильно організованому психологічному впливі в умовах спеціально організованого навчання та виховання.

Михайленко О. В., Шеремет І. А.

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ ДО УМОВ НАВЧАННЯ В НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ

Зміни в суспільному і соціально-економічному житті останнього десятиліття гостро ставлять завдання вдосконалення системи освіти, де основна увага повинна бути приділена пошуку шляхів і способів підвищення ефективності корекційної роботи, в тому числі й дітей з порушеннями інтелекту (Пантюк Т, 2009).

Відомо, що початковий етап шкільного навчання дітей із порушеннями інтелекту пов'язаний з необхідністю врахування специфіки не тільки їх інтелектуальних можливостей, а й комплексу соціально-психологічних, біологічних, мотиваційно-особистісних та інших факторів, які у вітчизняних дослідженнях більш широко розглядаються в контексті проблеми шкільної адаптації.

Процес адаптації до нової соціальної дійсності пов'язаний із реалізацією суб'єктом специфічних адаптаційних можливостей, зокрема таких, як самостійність, активність у діяльності, конструктивність у взаєминах з оточуючими, адекватність емоційного реагування та ін., які розвиваються в ході спонтанного або організованого засвоєння соціального досвіду. В даному сенсі дітей із порушеннями інтелекту можна віднести до категорії особливих, тому що, прояви органічного дизонтогенезу в поєднанні з несприятливим (в більшості випадків) соціокультурним середовищем значно перешкоджають нормальному формуванню адаптаційних механізмів, особливо на початковому етапі їх навчання (Паскаль О., 2011).

У спеціальній літературі недостатньо відомостей, що розкривають причини несприятливої шкільної адаптації дітей із порушеннями інтелекту, в числі яких у віковій і педагогічній психології розглядаються особливості розвитку різних видів діяльності в молодшому шкільному віці (навчальної, комунікативної та ін.), прийняття і виконання дитиною системи шкільних вимог, освоєння програм навчання; становлення рольових відносин із педагогом; індивідуально-особистісні особливості самої дитини тощо.

Мета дослідження – виявлення та аналіз психологічних детермінант, що визначають ефективність адаптації дітей з порушеннями інтелекту до умов навчально-реабілітаційного центру (НРЦ).

У вітчизняній психології адаптація дитини до школи розглядається як важливий, але складний етап пристосування до нових видів соціально значущої діяльності. Адаптація дітей із порушеннями інтелекту обмежена поєднанням органічної патології центральної нервової системи з несприятливими соціокультурними умовами. Ми вважаємо, що виявлення факторів, які перешкоджають позитивним адаптаційним процесам, дозволить своєчасно організувати необхідну психолого-педагогічну допомогу дитині з порушеннями інтелекту у процесі її входження до нового і складного виду діяльності, якою є навчальна діяльність.

Результати дослідження. Ґрунтуючись на різних багаторівневих структурах адаптації дітей, які були представлені З. Шінтарьовою, В. Матюхіною, Л. Ясюковою, науковець Д. Соловійова створила свою класифікацію (Стадієнко Н., 2000). Класифікація показників пристосованості дітей до систематичного навчання в НРЦ:

1. Організаційна адаптація. Це пристосування до нової системи організації життя. Вона відображає прийняття дитиною нової соціальної позиції школяра.

2. Навчально-мотиваційна адаптація. Сформованість системи навчальних мотивів є однією з умов, необхідних для успішної навчальної діяльності протягом усього шкільного періоду.

3. Психологічна адаптація відображає стан емоційної сфери дітей у процесі навчальної діяльності і психологічне здоров'я школярів в цілому.

4. Соціальна адаптація виявляє поведінкові особливості дитини в процесі шкільного навчання, встановлює контакт з учителем та однокласниками.

Сукупність даних ознак характеризує ступінь адаптованості дитини до умов НРЦ, у той час як відхилення хоча би в одному з них свідчать про порушення пристосування до НРЦ і ризик виникнення дезадаптації.

Специфічною особливістю дітей із розумовою відсталістю шкільного віку є слабка диференціація норм поведінки в різних соціальних умовах, низька допитливість і тривале домінування соціальних та ігрових мотивів у процесі навчання. Для дітей в умовах НРЦ важливою навичкою є навчання колективної діяльності та прийняття нової соціальної ролі. В даному процесі дитина засвоює сенс суспільних норм, способи взаємодії із дорослим і необхідні засоби для цього, опановує права й обов'язки щодо колективу. У дитини з розумовою відсталістю, у разі відсутності належної корекційної роботи, можуть виникати складнощі у процесі адаптації (Єрмакова, 2018).

Причиною виникнення дезадаптації на різних вікових етапах є вплив надмірно низької оцінки з боку оточуючих. Розумово відстала дитина починає усвідомлювати свою цінність і реагувати розвитком цілого ряду установок, захисних механізмів у поведінці, які мають невротичний характер. Особливість дитини з розумовою відсталістю полягає в тому, що розвиток її психіки ускладнено ендogenousними й екзогенними несприятливими факторами.

Тому розумово відстала дитина, з якою не проводили психодіагностичну і психокорекційну роботу щодо зниження дезадаптації, випадає з дитячого колективу, і у неї можуть виникати труднощі в засвоєнні програмного освітнього матеріалу та зі соціальною адаптацією загалом.

Психолого-педагогічний супровід процесу адаптації дітей із порушеннями інтелекту включає оцінку рівня інтелекту, особистісного розвитку і загальних здібностей; консультування з особистісних, емоційних проблем та психотерапію;

діагностику порушень здатності до навчання; участь у плануванні і проведенні корекційно-розвивальних програм; консультування батьків. Мета роботи НРЦ – визначити здібності і потреби, допомогти у вирішенні індивідуальних психологічних проблем. Корекційний педагог центру проводить психокорекцію з урахуванням всіх видів порушень емоційно-вольової сфери, практикуються індивідуальні та групові види заняття, які сприяють процесу адаптації дітей.

Таким чином, основна частина молодших школярів у тій чи іншій мірі схильна до несприятливого впливу факторів соціального і біологічного ряду, які прямо або опосередковано відбиваються на характері адаптації до навчання в умовах НРЦ.

Характер адаптації дітей з порушеннями інтелекту багато в чому визначається емоційним благополуччям дитини, її індивідуально-психологічними особливостями, які вимагають своєчасного психологічного вивчення та корекції із метою попередження можливих несприятливих варіантів перебігу процесу адаптації.

Профілактична діяльність корекційного педагога в період адаптації дітей із порушеннями інтелекту повинна здійснюватися у постійній співпраці з педагогами та батьками на підставі поглибленого психодіагностичного обстеження, поєднаного з аналізом соціальних умов розвитку дітей, які мають особливі освітні потреби.

Міхєєва О. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ

З моменту повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України, що стало серйозним викликом для усіх сфер нашої держави, а особливо для соціальної сфери відбулися кардинальні зміни у діяльності соціального працівника та системі надання соціальних послуг. За таких умов окремі категорії населення можуть отримати соціальні послуги в екстреному порядку, протягом одного дня на підставі заяви.